

Abraham en de drie gasten

Genesis 18

Jakob/Israël

De stamvader die bij het godsvolk oorspronkelijk het meest bekendheid genoot, was Jakob, of met zijn andere naam: Israël. De leden van het godsvolk noemen zich dan ook niet Abrahamieten, maar Israëlieten. Wanneer, na de vestiging in Kanaan, de overgang van het half-nomadische bestaan naar de vorming van een staat zich heeft voltrokken, wanneer ze een koninkrijk zijn geworden rondom een hoofdstad, Jeruzalem, ook dan nog denken ze allereerst aan Jakob als hun stamvader. In de tempel van Jeruzalem spreekt de Israëliet een geloofsbelijdenis uit die begint met de woorden: *Mijn vader was een zwervende Arameeër*¹.... Uit het vervolg van de belijdenis blijkt dat het hier niet over Abraham maar over Jakob gaat, de vader van de twaalf stammen. Nu waren Jubal en Jabal aan de fantasie van de verteller ontsproten, ze krijgen hun plaats ook toegewezen in een van de eerste elf hoofdstukken van Genesis, in de oncontroleerbare oertijd dus. Zo niet Jakob. Toch is er iets kunstmatig in zijn stamvaderschap van de twaalf stammen. Voor de bijbelse mens is niet vereist dat de twaalf stammen biologisch allemaal evenzeer met elkaar verwant zijn, om van één gemeenschappelijke voorvader te spreken. Het is voldoende dat ze door eenzelfde taal, door dezelfde belangen en vooral door eenzelfde geloof in Jahwe zijn verbonden.

Abraham

Maar ze hebben ook weet van een verdere voorvader, een zekere Abraham. Die moet ongetwijfeld een echte pionier geweest zijn. Anders is het niet te verklaren dat er zoveel anekdotes over hem bewaard zijn. Die gaan ten dele terug op herinneringen, maar Abraham wordt mettertijd ook een populaire figuur over wie men de behoefte voelt te vertellen. Zo zijn ook in ónze streken verhalen ontstaan rond Karel de Grote en Keizer Karel : op den duur wist men niet meer juist waar de grens lang tussen wat echt gebeurd en wat legende was.

Nu zouden misschien een aantal verhalen over Abraham verloren zijn gegaan, als niet - 500 of meer jaar nadat de echte Abraham had geleefd - een of andere gelovige denker die verhalen was gaan bundelen en in dienst gesteld had van hetgeen hij ter gelovige bezinning aan zijn mede-Israëlieten wilde voorleggen. Abraham was overigens een bijzonder geschikte figuur om het gelovige bestaan van Israël te belichamen. Ook hij was eens, net als zijn nageslacht, een trekker geweest. Israël was namelijk zijn bestaan begonnen

---

1 Dt. 26: 5 .

door uit Egypte weg te trekken. En deze tocht bleef hun kijk op henzelf, op de wereld en op God ten diepste bepalen. Daarom herkenden zij zich zo goed in Abraham : *Wij hebben een landverhuizer als stamvader*, zegden ze. Hiermee typeerden ze méér nog zichzelf dan Abraham.

Bij de eik van Mamre

We bekijken nu een van de verhalen over Abraham van dichtbij : dat over het bezoek van de drie gasten bij de eik van Mamre. We vinden er de twee motieven of thema's die we in heel de verhalen-cyclus over Abraham aantreffen, in vervlochten : het motief van het **land** en dat van het **nakroost**. Dit zal verderop verduidelijkt worden.

Eerst een woord over hoe zo'n verhaal ontstaan is. Na de intocht in Kanaan kwam een van de Israëlitische stammen zich ook in de buurt van Mamre vestigen. Mamre was een oeroude bedevaartplaats. De nieuwgekomenen *annexeren* die plaats. Dit wil niet noodzakelijk zeggen dat ze de Kanaanitische bewoners hun heiligdom ontnemen.

Bedevaartplaats?

Wél zeggen ze: hier zijn wij vroeger, in de persoon van onze vader Abraham, al geweest. Hier heeft hij zijn God, onze God, aangeroepen: dié God behoort hier vereerd te worden, en niet een of andere nietswaardige Kanaanitische godheid. Mét het heiligdom nemen de Israëliten ook de aan die plaats verbonden legende over waarin het ontstaan ervan *verklaard* wordt. (Ook aan onze oude Vlaamse bedevaartplaatsen -Scherpenheuvel, Alseberg... - is zo'n oorsprongsverhaal verbonden). In Mamre, zo luidt het verhaal, zijn eens drie goden op doorreis geweest, die door die of die bewoner gastvrij werden ontvangen, en zo komt het dat deze plaats zo eerbiedwaardig is.

Israël neemt de legende over, maar nu wordt Abraham de held van het verhaal, de drie bezoekers worden onbevangen mee overgenomen; verderop, als God na Mamre ook Sodom bezoekt, zal blijken dat één van de drie gasten Jahwe is en dat de twee overigen engelen zijn.

Het hier aangewende verhaalpa-troon is in heel de oude wereld bekend.

Gewoonlijk komen de hogere wezens in die verhalen incognito op bezoek. Dat maakt de gastvrije ontvangst des te verdienstelijker. Tegen het einde van het verhaal maken ze zich bekend of (worden ze plotseling herkend) en dat is dan het hoogtepunt. Hierna leveren ze, als beloning, een tegenprestatie: ze laten b.v. een wens uitspreken.

In ons verhaal geoeurt de herkenning geleidelijk. Abraham heeft waarschijnlijk niet meteen dóór wie hij op bezoek krijgt, hoewel de drie reizigers daar zo maar ineens staan: een eerste trek van de sfeer van mysterie die over heel hun bezoek hangt.

Naar onze smaak is Abraham overdreven gastvrij. Herkent u de *drie maten meel*, waarvan ook in de parabel van de zuurdesem sprake is? Dat is veel meer dan een joodse huismoeder voor haar gezin nodig heeft: je kunt er brood genoeg van bakken voor een hele feestvergadering. Misschien vond ook de toenmalige lezer het een beetje overdreven. Maar dan toch maar een beetje. Overdrijving behoort tot de oosterse hoffelijkheid. Maar als de lezer, die meer weet dan Abraham, op de identiteit van de gast let, begrijpt hij dat Abraham eigenlijk helemaal niet overdrijft. Het informeren naar Sara zou zeer onbescheiden zijn indien het een mens was die zo sprak: Abraham moet nu wel sterke vermoedens krijgen dat hij méér dan een mens op bezoek heeft. Nog duidelijker blijkt dat de bezoeker God is, wanneer hij met zijn tegenprestatie, zijn gastgeschenk, voor de dag komt: de belofte dat een jaar later eindelijk de lang verwachte zoon er zal zijn. Het verhaal eindigt in de stijl en de sfeer die we terugvinden in de boodschap van de engel aan Zacharias en aan Maria.

Belofte van een kind

Lucas leunt hier aan tegen oudtestamentische modellen: in situaties waarin normalerwijze geen zwangerschap kan optreden, zal er toch een kind komen : duidelijk helemaal een gave van God.

Om de belofte van die zoon is het in ons verhaal te doen. Het is een schakel in een reeks verhalen waarin sprake is van de toekomst van Abraham, d.i. van Israël, in het beeld van nakomelingschap. Zoals het godsvolk zijn bestaan niet aan zichzelf of aan menselijke factoren heeft te danken, zo moet het ook zijn voortbestaan uit Gods hand ontvangen.

Zoals Isaak, bestaat het, letterlijk, bij de gratie van Gods gunst. Laat het dat nooit vergeten. En laat het ook niet vergeten dat het, zoals Abraham, geen echte toekomst heeft buiten die welke God voor hen gereed houdt en waartoe Hij hen roept. Elke weg die het eigenzinnig zélf zou willen kiezen, loopt dood.

* *

Doch ook het eerste deel van het verhaal is niet zonder diepere betekenis, daarvoor is het te breed uitgewerkt. Ook hier is sprake van de toekomst van Israël, maar ditmaal in een ander beeld, dat van het beloofde land. Abraham is zo gastvrij omdat hijzelf maar *een gast, een vreemdeling* is, zoals hij zich in een ander verhaal noemt². Het land is hem beloofd, hij heeft er zijn vroegere banden voor verbroken. Zo mag Israël nooit vergeten dat, zoals boven al gezegd is, het een landverhuizer als stamvader heeft.

Ze zijn al lang in het beloofde land aangekomen en gevestigd op het moment dat dit verhaal een bijbels verhaal begint te worden. En toch wordt Abraham hun ten voorbeeld gesteld. Het eigenlijke beloofde land ligt immers niet op de kaart, het ligt vóór hen. Zoals Abraham moeten ze steeds weer op tocht gaan. Ons verhaal roept hen op tot de juiste keuze. Ze mogen niet kiezen voor een wereld waarin vreemdelingen worden geminacht, zoals in Sodom. Zo'n wereld heeft geen toekomst, daarom wordt Sodom ook verwoest. Het volk Gods moet steeds opnieuw kiezen voor een wereld waarin de mensen elkaar, vooral de vreemde ander, liefdevol tegemoettreden. Dit is de enige wereld die toekomst heeft. Maar wie voor die wereld kiest, zal in de bestaande wereld nooit ingeburgerd raken, hij blijft *een gast, een vreemdeling*, een zoon van Abraham.

Luc Geysels.

---

2 Gen. 23: 4.